

Динаміка професійної ідентичності студентів-психологів під час фахової підготовки

Юрій Плиско

магістрант кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PlyskoYV@krok.edu.ua

Ольга Петрунько

доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgapv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9023-5265

Тема дослідження динаміки професійної ідентичності студентів-психологів під час фахової підготовки актуальна через зростання соціально-психологічних викликів, зокрема впливом суспільної нестабільності й війни в Україні, що в свою чергу підвищує потребу у фахівцях із високим рівнем професійної зрілості та усвідомлення власної ролі у підтримці психічного здоров'я громадян [1].

Сутність професійної ідентичності виявляється у процесі становлення самосвідомості, яка конструюється упродовж життя на основі емоційно насиченого переживання власної належності до певної соціально-професійної групи. Відповідно до цього досвіду формується унікальна система цінностей і моделей поведінки [7]. У процесі самовизначення особистість стикається з трьома ключовими запитаннями: «Хто я?», що відображає зміст ідентичності; «Який я?», що орієнтує на ціннісну рефлексію; і «Що і як я роблю?», що формує базу професійної діяльності та життєвої активності.

Аналіз структурної організації професійної ідентичності дає змогу виокремити три основні компоненти:

- особистісний компонент - передбачає самоусвідомлення себе як фахівця, здатного до ефективного виконання професійних функцій;
- когнітивний компонент - забезпечує наявність адекватного уявлення про професійне середовище, його вимоги й можливості;
- соціальний компонент - репрезентує уявлення особистості про себе як про повноцінного члена професійної спільноти [6].

Під час емпіричного дослідження було залучено 45 респондентів (студенти-психологи заочної форми навчання, серед яких 28 осіб - студенти 3 курсу та 17 осіб – 5 курсу).

В дослідженні було використано наступні методики:

- анкета професійної самоідентичності Т. Ю. Бубряк;
- методика «Хто я?» (автори М. Кун і Т. Мак-Партланд, модифікація Т. Румянцевої);
- методика визначення статусу професійної ідентичності (МВПІ) за авторством Л. Шнейдера [5].

Згідно з результатами за методикою «Хто я?» студенти 5 курсу продемонстрували

вищий рівень рефлексивності: середня кількість самоописів становила 17,4 твердження, тоді як у студентів 3 курсу - 12,8 твердження. В ході дослідження було виявлено, що у студентів старшого курсу домінують твердження, пов'язані з діяльнісним Я (32%), професійними намірами (26%) та рефлексивним Я (24%). Натомість у студентів 3 курсу переважають характеристики, пов'язані з соціальним Я (38%) та комунікативним Я (27%), що свідчить про ще недостатню професійну визначеність [3].

Результати анкети Т. Ю. Бубряк продемонстрували статистично значуще зростання рівня професійної самоідентичності від 3 до 5 курсу ($t = 2,47$; $p < 0.05$). Середні показники інтегрального індексу зросли з 56,2 бала до 68,5 бала, що підтверджує позитивну динаміку у сформованості професійних уявлень та професійного «Я-образу». Найбільш різко зросли показники:

- рефлексивного рівня - з 14,8 до 20,2 бала.
- перспективного рівня - з 11,5 до 18,1 бала.

Під час використання методики Л. Шнейдер [5] було виявлено оцінку статусу професійної ідентичності. Студенти 3 курсу найчастіше перебувають у стані мораторію (42,9%) або дифузної ідентичності (35,7%), що вказує на пошук професійної ролі та нестійкість у професійних переконаннях. Серед студентів 5 курсу домінує статус досягнутої ідентичності - 47,1%, ще у 29,4% виявлено мораторій, а псевдопозитивна ідентичність трапляється епізодично (5,9%). Індекс професійної ідентичності (співвідношення професійних та непрофесійних асоціацій) зростає з 1,67 (3 курс) до 3,12 (5 курс), що відповідає переходу від дифузної/мораторної ідентичності до досягнутої.

Загальні результати дослідження підтверджують факт того, що на 5 курсі студенти демонструють вищий рівень професійної визначеності, внутрішньої цілісності та сформованості професійних цінностей, ніж на 3 курсі. Було виявлено, що найбільш динамічними й чутливими до освітнього впливу є рефлексивний та діяльнісний компоненти професійної ідентичності [5].

На основі отриманих емпіричних даних нами було розроблено тренінгову програму, спрямовану на розвиток самоусвідомлення, рефлексивних навичок, мотивації професійного вибору та формування професійного «Я-образу». Програма рекомендована для впровадження у практику ЗВО з метою підтримки професійного становлення майбутніх психологів. Розроблено методичні рекомендації для викладачів та психологічних служб щодо створення умов, які сприяють посиленню професійної самосвідомості студентів у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Васильєва О. Упровадження інноваційних технологій в системі фахової підготовки майбутніх психологів. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2021. № (56). С. 62–72. URL: [https://doi.org/10.31909/26168812.21-\(56\)-7](https://doi.org/10.31909/26168812.21-(56)-7)
2. Вінтюк, Ю. В. Стан підготовки майбутніх психологів у ВНЗ України з позицій сучасних вимог. Молодий вчений, (1), 395-399. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13998/1/12.1_40_2016.pdf#page=

3. Крицька М. Д. Психологічні особливості професійної ідентичності студентів-психологів на різних етапах навчання. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. С.190-194
4. Сафін О. Умови розвитку психологічної готовності студентів-психологів до професійної діяльності. *Наука і освіта*, № 3, 2022. С. 70–75.
5. Шнейдер Л. Б. Психологія здоров'я : навч. посіб. Л. Б. Шнейдер. : Академічний проєкт, 2006. 256 с